

Διαδικτυακή συζήτηση με θέμα:

Εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Τι νομίζουμε και πώς νοιώθουμε για αυτήν;

Στις 17 Μάη, η Πρωτοβουλία για το Άρθρο 12 (ΠΡΩΤΑ.12) διοργάνωσε διαδικτυακή συζήτηση με συμμετοχή μαθητών, εκπαιδευτικών και μελών των Ομάδων Φρεσκάδας της από την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, που είχαν και την ιδέα για την πραγματοποίηση ενός εξ αποστάσεως διαλόγου γι' αυτό το θέμα. Η συζήτηση έγινε σε συνέχεια σχετικής διαδικτυακής έρευνας, που διεξήχθη μεταξύ 28.4. και 10.5. και τα αποτελέσματα της αναρτήθηκαν [στον ιστοχώρο της ΠΡΩΤΑ.12](#).

Η συζήτηση δεν μεταδόθηκε ζωντανά για να νιώθουν τα παιδιά άνετα να εκφράσουν τις απόψεις τους, χωρίς την απειλή της δημόσιας έκθεσης. Οι ανήλικοι που συμμετείχαν είχαν στείλει γραπτή σύμφωνη γνώμη των γονέων τους.

Για να ακουστεί κυρίως η γνώμη των παιδιών επιλέχθηκε στη συζήτηση να συμμετέχουν διπλάσιοι μαθητές από εκπαιδευτικούς.

Από τους **53 μαθητές / μαθήτριες** που έστειλαν αίτηση για συμμετοχή, έγιναν όλες δεκτές (μία ακόμη αίτηση στάλθηκε αφού ξεκίνησε η συζήτηση). Τελικά συμμετείχαν **41 παιδιά**.

Έστειλαν αιτήσεις **87 εκπαιδευτικοί**. Έγιναν δεκτές οι **28**, που συμμετείχαν όλοι/όλες, και 3 ακόμη εκπαιδευτικοί προσκλήθηκαν και συμμετείχαν στο αρχικό πάνελ.

Συνολικά δηλαδή, **στη συζήτηση συμμετείχαν 90 άτομα**: 31 εκπαιδευτικοί, 41 μαθητές/ριες και 18 μέλη της ΠΡΩΤΑ.12 και των Ομάδων Φρεσκάδας στη Θεσσαλονίκη και στην Αθήνα και μία προσκεκλημένη παρατηρήτρια καθηγήτρια πανεπιστημίου.

Ενδιαφέρον στοιχείο ήταν η συμμετοχή εφήβων και ενηλίκων από διάφορες περιοχές της Ελλάδας: Αττική, Θεσσαλονίκη, Κομοτηνή, Διδυμότειχο, Δράμα, Κοζάνη, τη Φλώρινα, τα Γιάννινα, Κέρκυρα, Καρδίτσα, Πάτρα, Κόρινθο, Καλαμάτα, Λέσβο και Χίο.

Η συζήτηση διοργανώθηκε στην πλατφόρμα ZOOM, με τη συνεργασία του Πανελληνίου Δικτύου για το Θέατρο στην Εκπαίδευση. Διήρκεσε δύο ώρες και είχε τρία μέρη:

1) Στο **πρώτο μέρος** (40') έγινε συζήτηση με συμμετοχή 6 μαθητών / μαθητριών γυμνασίου και λυκείου και δύο εκπαιδευτικών, υπό τον συντονισμό της Μαρίας Ζωγραφάκη, συντονίστριας εκπαιδευτικού έργου Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

2) Στο **δεύτερο μέρος** (25') έγιναν συζητήσεις σε 10 ομάδες, με μαθητές/μαθήτριες, φοιτητές / φοιτήτριες και εκπαιδευτικούς, 6 γυμνασίου και 4 λυκείου. Κάθε ομάδα επέλεξε τα πρόσωπα που συντόνισαν, δίνοντας στον διάλογο προτεραιότητα στα παιδιά.

3) Στο **τρίτο μέρος**, στον υπόλοιπο χρόνο, οι εκπρόσωποι των ομάδων παρουσίασαν τα θέματα που τους απασχόλησαν και στη συνέχεια έγιναν παρεμβάσεις και από άλλους μαθητές /

μαθήτριες και εκπαιδευτικούς που ήθελαν να πάρουν το λόγο. Το τρίτο μέρος συντονίστηκε από τον Γιώργο Μόσχο, ιδρυτικό μέλος της ΠΡΩΤΑ.12.

Στο τέλος της συζήτησης ζητήθηκε από όσες/όσους συμμετείχαν να απαντήσουν σε ερωτηματολόγιο αξιολόγησης, τα βασικά ευρήματα του οποίου παρουσιάζονται στο τέλος της έκθεσης.

«...γίναμε πιο ευρηματικοί, μέσα από τις δυσκολίες γίναμε πιο δυνατοί...»

«...η τεχνική δυσκολία μετατράπηκε σε δημιουργικότητα»

«...χτίσαμε αντανakλαστικά και επενδύσαμε σε ικανότητες που δεν μπορούσαμε να φανταστούμε ότι έχουμε.»

(φράσεις μαθητών / μαθητριών που πήραν μέρος στη συζήτηση)

1. Σύνοψη των παρεμβάσεων

Στο πρώτο μέρος:

Ο Γιώργος Μόσχος τόνισε ότι η διαδικτυακή συζήτηση όπως και η έρευνα που προηγήθηκε ήταν μια ιδέα της Ομάδας Φρεσκάδας της ΠΡΩΤΑ.12 στη Θεσσαλονίκη, που σε συνεργασία με την αντίστοιχη ομάδα της Αθήνας υποστήριξαν την προετοιμασία και την υλοποίησή τους.

Η Μαρία Ζωγραφάκη, ανοίγοντας τη συζήτηση τόνισε τη σημασία του διαλόγου για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, με μαθητές και μαθήτριες από διαφορετικές περιοχές της χώρας να συμμετέχουν σε αυτόν. Σημείωσε πως όταν έκλεισαν τα σχολεία πριν δύο μήνες, δεν θα μπορούσε κανείς να φανταστεί ότι σήμερα θα γινόταν αυτή η συζήτηση. Δεν θα μπορούσε να φανταστεί ούτε πόσο σύντομα θα μας έλειπε το σχολείο, σε μικρούς και μεγάλους, αλλά ούτε και το πόσο γρήγορα θα βρίσκονταν οι τρόποι επικοινωνίας μέσω της σύγχρονης και της ασύγχρονης εκπαίδευσης. Τις ημέρες που μεσολάβησαν έγινε ένα μικρό «θαύμα» στην εκπαίδευση, εξοικειώθηκαν εκπαιδευτικοί με εργαλεία και μεθόδους, συντονίστηκαν με τα παιδιά τους και η σχολική κοινότητα επέδειξε πολύ θετικά αντανakλαστικά στις γρήγορες αλλαγές. «Είναι πολύ σπουδαίο που η φρεσκάδα της σημερινής μας συζήτησης φτάνει μέχρι τη Θράκη» τόνισε. Δίνοντας τον λόγο διαδοχικά στα μέλη του πάνελ έδωσε έμφαση στην ανάγκη να αναδειχθούν τα στοιχεία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που μπορούν να διατηρηθούν και να αξιοποιηθούν στο κανονικό – δια ζώσης σχολείο, και να υπάρξει μέριμνα ώστε όλες οι μαθήτριες και οι μαθητές να μπορούν ισότιμα να απολαμβάνουν το αγαθό της εκπαίδευσης. Ειδικά για το θέμα του τεχνολογικού εξοπλισμού επεσήμανε ότι στην Αν. Μακεδονία και Θράκη όπου είναι συντονίστρια εκπαιδευτικού έργου, υπάρχουν σοβαρές ελλείψεις στον εξοπλισμό του μαθητικού πληθυσμού, ειδικά σε συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες. «Αν προετοιμαζόμαστε για την

επόμενη φάση θα πρέπει η πολιτεία να δει το θέμα πολύ σοβαρά και να πάρει να αναγκαία μέτρα» ανέφερε.

Στη συνέχεια πήραν τον λόγο διαδοχικά:

Ορφέας Δ., μαθητής του γυμνασίου Αυλώνα: Τις πρώτες δύο βδομάδες μετά το κλείσιμο των σχολείων λόγω του κορονοϊού ήταν πολύ βαρετά, όμως μόλις άρχισε η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είχε πολύ ενδιαφέρον. Η συνεργασία μας ήταν λίγο δύσκολη στην αρχή αλλά σταδιακά βρέθηκε ο τρόπος. Στα παιδιά άρεσε που χρησιμοποιούσαν την τεχνολογία που όλοι ήξεραν και ήδη χρησιμοποιούσαν για άλλους λόγους. Υπήρξαν και δυσκολίες όπως όταν έμεναν τα μικρόφωνα ανοιχτά, όταν δεν μπορούσαν να μπουν κάποια παιδιά, αλλά σιγά σιγά έμαθαν. Μια ωραία ιδέα που θα μπορούσε να μείνει και στην επόμενη περίοδο λειτουργίας του σχολείου είναι η ανάρτηση ασκήσεων στην ιστοσελίδα, στο e-class, καθώς είναι πολύ χρήσιμο να ανοίγουν το διαδίκτυο και να βρίσκουν τις ασκήσεις τους εκεί.

Άλκηστη Ρ., μαθήτρια του γυμνασίου Άδενδρου Θεσσαλονίκης: Στην αρχή αντιμετωπίσαμε δυσκολίες, κάποιοι φοβόντουσαν ότι δεν είχαν τον κατάλληλο εξοπλισμό, πίστευαν ότι δεν θα τα καταφέρουν, αλλά σταδιακά η εξ αποστάσεως λειτούργησε. Στον ψυχολογικό τομέα, η περίοδος της καραντίνας επηρέασε αρκετά μαθητές και μαθήτριες, δεν ξέραμε πότε θα τελειώσει όλη αυτή η κατάσταση, είμασταν πολλές ώρες μπροστά σε μία οθόνη, πολλές φορές αυτό ήταν εξαντλητικό. Αλλά τελικά τα καταφέραμε, λειτούργησε και πιστεύω θα λειτουργήσει αν χρειαστεί και στο μέλλον. Το ψυχολογικό, δηλαδή το ότι δεν συναντιόμασταν, ήταν σημαντικό για όλους μας. Με κάποιο τρόπο βέβαια επικοινωνούσαμε καθηγητές και μαθητές, αλλά η live επαφή δεν αντικαθίσταται με τίποτα. Μιλούσαμε και με τους καθηγητές, μας βοηθούσαν αρκετά, αλλά το ζωντανό είναι διαφορετικό.

Λεωνίδας Κ., μαθητής 2^{ου} ΓΕΛ Πυλαίας: Επειδή από την αρχή των μέτρων επικοινωνούσα με πολλά παιδιά, βοηθούσα κάποια να μπουν on line και άκουγα τις δυσκολίες τους, έχω εικόνα του τι γινόταν στο σχολείο μου. Οι δικές μου σκέψεις για την εξ αποστάσεως είναι θετικές. Χάρηκα πολύ που σταματήσαμε να ταυτίζουμε το ίντερνετ και τη νέα τεχνολογία με τα social media και τα παιχνίδια και που μάθαμε νέα εργαλεία και πράγματα που θα χρειαστούμε στις σπουδές μας και στις δουλειές μας στο μέλλον. Μάθαμε καλύτερα πώς να ψάχνουμε πληροφορίες, να βρίσκουμε με διαφορετικό τρόπο τις εργασίες μας. Θα ήθελα να συνεχίσει αυτό να γίνεται και μετά, όταν γυρίσουμε στην κανονικότητα. Πιστεύω ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση δημιούργησε νέες ευκαιρίες σε αρκετά παιδιά που είχαν δυσκολίες στην παρακολούθηση του μαθήματος. Όταν γυρίσουμε στις τάξεις, ας μην ξεχάσουμε αυτά τα παιδιά που δεν μπορούν εύκολα να παρακολουθούν το μάθημα. Στον ψυχολογικό τομέα υπήρξε ο φόβος κάποια παιδιά να βρίσκονται στη σκιά και ίσως να μην ακούγονται αρκετά. Θα μπορούσαμε να βοηθήσουμε περισσότερο τα παιδιά που είναι κλειστά. Χρειάζεται να αξιοποιήσουμε στο δια ζώσης σχολείο

κάποια από θετικά της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Ας πούμε την αμεσότητα, την άνεση, τη διαθεσιμότητα των καθηγητών, το ότι μάθαμε να ψάχνουμε μόνοι μας και να μη μας δίνουν έτοιμη δουλειά οι καθηγητές, ενώ μπορούμε και εμείς να αναζητούμε πληροφορίες στο διαδίκτυο.

Αλεξία Γ., μαθήτρια στο 2^ο Πειραματικό ΓΕΛ Αθήνας: Στην αρχή ήμουν απαισιόδοξη, πίστευα ότι δεν θα λειτουργήσει, έλεγα «θα παραδίδει ο καθηγητής μάθημα μέσα από μία οθόνη; Αποκλείεται» Τελικά κάτι λειτούργησε, μπορούσαν οι καθηγητές να κάνουν τις παραδόσεις τους. Στην αρχή έμπαιναν πολλά παιδιά, ήταν ενθουσιασμένοι ότι θα κάνουμε μάθημα με νέους τρόπους μέσω ίντερνετ, και στη πορεία όσο περνούσε ο καιρός μέναμε λιγότεροι μαθητές, υπήρχε επιλογή να κάνει μάθημα όποιος θέλει και ήταν πιο χαλαρό αυτό το κομμάτι, διαφορετικό από την υποχρέωση του σχολείου. Θεωρώ ότι το μη υποχρεωτικό έδινε μια άνεση, που σε αυτές τις συνθήκες χρειαζόμασταν. Ξέρω από την άλλη ότι υπήρχαν και παιδιά που δεν συνδέθηκαν ποτέ και δεν ξέρω αν αυτό έγινε επειδή δεν μπορούσαν. Μπορεί να μην είχαν τον εξοπλισμό μπορεί να μην ήθελαν και καθόλου, που είναι θεμιτό. Σε κάποιους βέβαια υπάρχει η ιδέα ότι το φροντιστήριο είναι πιο σημαντικό, αλλά και στο σχολείο μπορούμε να πάρουμε κάτι. Το πιο σπουδαίο που θέλω να αναφέρω ήταν το πόσο μου έλειψε το σχολείο, όλο αυτό τον καιρό. Πηγαίνοντας στο σχολείο πριν λίγες μέρες, -ήμουν ανάμεσα στους τυχερούς που πήγαμε μια βδομάδα νωρίτερα-, κόντεψα να συγκινηθώ μπαίνοντας, μου είχε λείψει αφάνταστα, δεν το περίμενα. Και τώρα, που τελειώνει το σχολείο, για μας που είμαστε στην Γ λυκείου, είναι σημαντικό να πάμε για να το αποχαιρετήσουμε. Τέλειωσε ένα σημαντικό κομμάτι της ζωής μου και θα ήθελα να είμαι εκεί.

Γιώργος Μ., μαθητής ΓΕΛ Πεύκων Θεσσαλονίκης: Χάρηκα πολύ που έγινε άμεση κινητοποίηση, αμέσως μετά το κλείσιμο των σχολείων και ξεκίνησε η εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Όλα έγιναν τόσο γρήγορα, πολλοί καθηγητές ενδιαφέρθηκαν, κάποιοι περισσότερο και κάποιοι λιγότερο, υπήρχαν βέβαια κάποια προβλήματα με τη σύνδεση, αλλά γενικά ήταν πολύ ωραία. Δυσκολίες είχαμε στην αρχή για το πώς θα μάθουμε να μπαίνουμε, αλλά μετά το πρώτο μάθημα όλα ήταν πολύ ωραία.

Umer H., μαθητής 2ου ΓΕΛ Θεσσαλονίκης. Τις πρώτες δύο εβδομάδες δεν έκανα καθόλου μάθημα, ήμουν χαρούμενος που έκλεισαν τα σχολεία και δεν σκεφτόμουν ότι θα κρατήσει πολύ καιρό αυτό. Έγιναν και πιο πριν on line μαθήματα, αλλά εγώ δεν ήθελα, νόμιζα ότι τα παιδιά θα κοροϊδεύουν τους καθηγητές. Μετά όμως, που μπήκα στο μάθημα on line, μου άρεσε να δω τους συμμαθητές μου πάλι, να επικοινωνούμε. Μέσα στην τάξη δεν μπορούσα να κάνω πολλές ερωτήσεις, δεν είμαι σαν τους Έλληνες, γιατί έχω πρόβλημα με τα ελληνικά μου, δεν μπορούσα να τους πω σταματήστε εδώ να μου εξηγήσετε αυτό. Μετά όμως, όποτε μπήκα σε on line μάθημα, ήταν πολύ καλή εμπειρία και μου εξηγούσαν ότι δεν καταλάβαινα. Μπορούσα να

ρωτάω και ήταν πολύ εύκολο για μένα. Τώρα που θα ανοίξουν τα σχολεία, θέλω να πάω, αλλά δεν μου επιτρέπουν ακόμα. Έτσι θα κάνω μάθημα με τον υπολογιστή και μας στέλνουν link από e-class.

Ειρήνη Καρυώτη, καθηγήτρια στο 41ο ΓΕΛ Αθήνας: Εντυπωσιάστηκα με όσα άκουσα γιατί ένοιωσα μια ταύτιση σήμερα με τα παιδιά, κυρίως στο κομμάτι της αίσθησης της αμεσότητας, και στην ίδια τη διαδικασία αλλά και στη δυνατότητα να μας προσεγγίζουν τα παιδιά οποιαδήποτε στιγμή χρειαστούν ή χρειαστούμε. Αν δεν υπήρχε αυτό το πράγμα θα ένοιωθα την απουσία της επαφής με τα παιδιά που ήταν πολύ σημαντική για μένα και για ψυχολογικούς / συναισθηματικούς λόγους. Επίσης είχα χρόνο να ψάξω να βρω εργαλεία που συνήθως στην καθημερινότητα του σχολείου δεν το κάνουμε, και θα ήθελα αυτό το στοιχείο να επιστρέψει. Μια εμπειρία από το δικό μου το σχολείο που είναι ένα φτωχό σχολείο, σε μια χτυπημένη περιοχή της Αθήνας, πολύ αγαπησιάρικο όμως σχολείο, εκεί, πολλά παιδιά που δυσκολεύονται στην τάξη είχαν τη δυνατότητα να σε προσεγγίσουν και να σε ρωτήσουν, δεν ντρεπόντουσαν αν κάνουν λάθος, μπορούσαν να σε ρωτήσουν 100 φορές για την ίδια άσκηση που μέσα στην τάξη δεν θα το έκαναν. Από την άλλη στεναχωριέμαι ότι πολλά παιδιά για οικονομικούς (ταξικούς) λόγους έχασαν τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε αυτή τη διαδικασία, υπήρξε ένας έντονος αποκλεισμός τους. Επομένως, αν θέλουμε να περιλάβουμε την τηλεκπαίδευση στο σχολείο, θα πρέπει πρώτα να εξασφαλίσουμε την ίση πρόσβαση για όλα τα παιδιά, και για αυτά που δεν έχουν τα μέσα και δεν μπορούν (ως προς το τεχνικό κομμάτι). Από την άλλη και στο επίπεδο της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας μπορούν να λειτουργήσουν μια χαρά και στην εξ αποστάσεως, μπορούμε να πάρουμε εργαλεία και να τα βάλουμε στο μάθημά μας. Ακόμη, νοιώθω ότι το φροντιστήριο μας ανταγωνίστηκε σκληρά και κέρδισε, δηλαδή αισθάνθηκα ότι κάποια στιγμή ένοιωσα ότι έχασα μαθητές επειδή μπήκαν τα μαθήματα του το πρωί, την ώρα του σχολείου. Εκεί θεώρησα ότι ήταν ένα χτύπημα κάτω από τη μέση, γιατί δεν μου έδωσε τη δυνατότητα να δοκιμαστώ όσο θα ήθελα.

Δάφνη Τρίγκα, διευθύντρια 2^{ου} Γυμνασίου Χαλάστρας: Συμφωνώ με όσα είπαν τα παιδιά, που σε πολλά, βλέπω ότι τα παιδιά μας ξεπερνούν, μαθαίνουμε από τα παιδιά και χαίρομαι πολύ για αυτό. Το εγχείρημα ήταν δύσκολο στην αρχή. Μετά τις δύο πρώτες βδομάδες άρχισε να μας ενοχλεί όλους αυτό που βιώναμε. Εμείς ως καθηγητές νοιαζόμαστε για τα παιδιά και αρχίσαμε να αναζητούμε τρόπους που θα ανταποκριθούμε στις ανάγκες. Ο σύλλογος που εκπροσωπώ στάθηκε κοντά στα παιδιά. Στήθηκαν γρήγορα πλατφόρμες, οι εκπαιδευτικοί έμαθαν webex, e-class, e-me, προσπαθούσαν να είναι δίπλα στα παιδιά. Ξεπεράστηκαν τα λειτουργικά προβλήματα που υπήρχαν και από τη μεριά των μαθητών και των εκπαιδευτικών. Συμφωνώ ότι πολλά παιδιά δεν είχαν τα εργαλεία και τις δυνατότητες για να συμμετέχουν στην εξ αποστάσεως. Ζήτησα 13 υπολογιστές ή τάμπλετ και δεν πήρα μέχρι σήμερα τίποτα από την πολιτεία. Προσπαθήσαμε να βρούμε λύσεις για να καλύψουμε τις ανάγκες τουλάχιστον

ορισμένων παιδιών. Ωστόσο, χρειάζεται και η πολιτεία όταν εξαγγέλλει, να ανταποκρίνεται να βοηθάει υλικοτεχνικά τα σχολεία. Συνάδελφοι ρώτησαν τα παιδιά που είχαν ανάγκη, τα οποία νόμιζαν ότι θα πάρουν υπολογιστές και στη συνέχεια δεν πήραν τίποτα. Προσπαθήσαμε να βρεθούμε κοντά στα παιδιά, ήταν μια καινούρια δοκιμασία, βρήκαμε γρήγορα τους ρυθμούς μας και είμασταν δίπλα στα παιδιά, δίνουμε και παίρνουμε μαζί τους. Ακόμη και τώρα που κάποιοι συνάδελφοι θα μείνουν σπίτι με ειδικές άδειες, ξέρω ότι συνεχίζουν να ενδιαφέρονται και να κάνουν τη δουλειά τους. Ως προς το θέμα των φροντιστηρίων, ισχύει ότι έβαλαν τα μαθήματά τους τις ίδιες ώρες με του σχολείου με αποτέλεσμα πολλά παιδιά του λυκείου να προτιμούν να πηγαίνουν σε αυτά.

Δεύτερο μέρος: Συζήτηση σε ομάδες για 25'.

Τρίτο Μέρος: Παρουσίαση σύνοψης όσων αναφέρθηκαν στις ομάδες. Τα κυριότερα σημεία ήταν τα παρακάτω:

Ομάδα 1: Μεγάλη χαρά με την έναρξη των μαθημάτων μέσω τηλεδιάσκεψης, μεγάλη προσαρμοστικότητα, συνεργασία ανάμεσα σε παιδιά και καθηγητές, ανυπομονησία από όλους πότε θα ξαναρχίσουν τα σχολεία και θα μπορούμε στους κανονικούς ρυθμούς της ζωής μας. Πολλά παιδιά βρήκαν μέσα από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση κάποιες ευκαιρίες που δεν είχαν όταν λειτουργούσαν κανονικά τα σχολεία, τα πιο κλειστά παιδιά που στην τάξη δεν ένοιωθαν άνετα εδώ είχαν περισσότερες ευκαιρίες να ρωτήσουν, επίσης υπήρχαν και πολλές δυσκολίες, άγχος και πίεση από πολλά παιδιά, για να είναι μέσα στις προθεσμίες που έδιναν οι καθηγητές τους για να παραδώσουν εργασίες. Όλοι μαζί καταφέραμε να κάνουμε σωστά όλο αυτό και πετύχαμε.

Ομάδα 2. Ομαδοποιήσαμε σε 4 κατηγορίες όσα είπαμε: α)Τι μας άρεσε: ευκολότερη επικοινωνία με τους καθηγητές μας, να στέλνουμε μήνυμα και να παίρνουμε άμεσα την απάντηση, υπήρχε διαδραστικό μάθημα, με λιγότερη κούραση και ταλαιπωρία β) Δυσκολίες: σύνδεση σε παιδιά που έμεναν σε απομονωμένες περιοχές και δεν είχαν καλό wifi για να συνδεθούν, τα παιδιά που δεν είχαν καθόλου (ή καλό) υπολογιστή, δεν μπορούσαν να μπουν στο μάθημα. Τα παιδιά που δεν έμπαιναν τα παρεξηγούσαν οι καθηγητές ότι δεν ήθελαν. Σταδιακά το ενδιαφέρον των μαθητών χάθηκε και δεν έμπαιναν τόσο συχνά. Υπάρχει ένα αίσθημα απομόνωσης, ότι κάνει μόνος του μάθημα ο καθηγητής γ) Τι θέλουμε να κρατήσουμε: να συνεχίσουν οι εργασίες να μπαίνουν διαδικτυακά, αντί για φωτοτυπίες γιατί έτσι δεν θα χαλάμε χαρτί και θα προστατεύεται το περιβάλλον, θα εξοικειωνόμαστε με το ίντερνετ και θα μάθουμε να χρησιμοποιούμε καλύτερα τα προγράμματα word, power point κλπ. Τα παιδιά συμμετέχουν σε περισσότερες εργασίες, δεν τις έχαναν, μπορούν να πάνε και να τις ξαναβρούν αν κάποια στιγμή είναι λίγο αφηρημένα δ) Τι δεν μας άρεσε: Μας έλειπε η επαφή, δεν γίνονταν δράσεις, εμείς στο σχολείο μας κάνουμε πολλές δράσεις που δεν γίνονταν διαδικτυακά, υπήρχε στέρηση ζωντάνιας και της παραστατικότητας του μαθήματος, το κανονικό μάθημα δεν μπορεί να αντικατασταθεί από το διαδικτυακό και το

πιο σημαντικό είναι ότι δεν υπήρχε συναισθηματική επαφή και επικοινωνία μεταξύ καθηγητών και παιδιών και μεταξύ παιδιών. Δεν ήταν εφικτό να υπάρξει μάθημα με πάρα πολλά παιδιά.

Ομάδα 3: Η συμμετοχή των παιδιών στη σύγχρονη και ασύγχρονη ήταν μικρή γιατί δεν ήταν υποχρεωτική, και γι' αυτό ήταν μικρή η προσέλευση. Σε κάποια σχολεία λίγοι καθηγητές έκαναν σύγχρονη. Οι ασκήσεις ήταν πιο δημιουργικές. Χρειάζεται μέριμνα για να δοθούν laptop σε παιδιά που δεν έχουν. Τα παιδιά της ομάδας ρωτήθηκαν: Θα μπορούσε κατά τη γνώμη σας η εξ αποστάσεως να αντικαταστήσει την κανονική εκπαίδευση; Απάντησαν ομόφωνα: όχι. Υπήρξαν σχολεία στα οποία κάποια παιδιά μπήκαν ανώνυμα και άσκησαν λεκτική βία.

Ομάδα 4: Στην αρχή οι μαθητές μάθαιναν στους εκπαιδευτικούς, σταδιακά οι μαθητές συμμετείχαν περισσότερο, υπήρξαν τεχνικά προβλήματα στα on line μαθήματα. Συζητήσαμε και το θέμα με τις κάμερες στις τάξεις, ήταν όλοι αρνητικοί, προτιμότερο το απόγευμα να γίνει έξτρα webex για τα παιδιά που δεν πάνε σχολείο, γιατί με τις κάμερες στην τάξη χάνεται ο εκπαιδευτικός ρόλος και η ατμόσφαιρα της τάξης.

Ομάδα 5: Το πρόγραμμα του φροντιστηρίου επηρέασε το σχολείο, μιλήσαμε για το πώς μας επηρέασε η κατάσταση, στην αρχή είμασταν χαλαρά, πολλά παιδιά βαρέθηκαν, αλλά σιγά - σιγά άρχισαν να συμμετέχουν. Ήταν μια πολύ ωραία εμπειρία για όλους, οι καθηγητές μπορούν να περάσουν μηνύματα. Κάποιοι καθηγητές έλειπαν, θα θέλαμε να έχουμε όλους τους καθηγητές.

Ομάδα 6: Ήταν μια εμπειρία ικανοποιητική για όλους, μιλήσαμε για το πως το αντιμετώπισε ο καθένας, τα συναισθήματά μας ήταν ανάμεικτα, γίναμε όλοι πιο ευρηματικοί, μέσα από τις δυσκολίες γίναμε πιο δυνατοί, η καλύτερη επαφή είναι η ανθρώπινη αλλά πορευόμαστε με ότι έχουμε. Προτείναμε όταν λείπουν κάποια παιδιά, όταν κάνουμε μάθημα οι εργασίες να ανεβαίνουν στο e-class για να μη χάνουν την επαφή με τα μαθήματα. Τονίστηκε ότι η εκπαίδευση εξ αποστάσεως δεν αντικαθιστά την κανονική. Αναφέραμε και ιδέες που πήραμε από την εξ αποστάσεως και μπορούμε να κρατήσουμε. Σε ένα σχολείου δημιουργήθηκε μία ομάδα στο viber για να λύνονται οι απορίες, αυτό μπορεί να γίνεται γενικά.

Ομάδα 7: Υπήρξαν διάφορες φωνές, ως προς τις σχέσεις μεταξύ μαθητών και καθηγητών, οι περισσότεροι υποστήριξαν ότι βελτιώθηκαν οι σχέσεις καθηγητών - μαθητών, καθώς είμασταν σε ετοιμότητα, γινόταν έντονη ανταλλαγή νέων αλλά και ευχών μεταξύ μας, η τεχνική δυσκολία μετατράπηκε σε δημιουργικότητα, πολλοί αναγκάστηκαν να χρησιμοποιήσουν πλατφόρμες. Τα θετικά μαθήματα ήταν πιο δύσκολα να διδαχθούν, ενώ στα θέματα που σήκωναν διάλογο ήταν πιο εύκολα να γίνουν τα μαθήματα στο διαδίκτυο. Ως προς τους μαθητές που δεν έμπαιναν, πολλοί προτιμούσαν να πηγαίνουν στα φροντιστήρια, επειδή ήταν οι ώρες η μία πάνω στην άλλη, ή θεωρούσαν ότι το σχολείο δεν δίνει περισσότερα από το φροντιστήριο. Το ότι κάποιοι μαθητές είχαν κλειστές κάμερες τους έδινε δυνατότητα να είναι απόμακροι και έτσι εμποδιζόταν η επικοινωνία. Ήταν σημαντικό το ότι χρησιμοποιήθηκαν τα νέα εργαλεία μάθησης, αλλά αυτό

σε μεγάλο βαθμό ήταν στο χέρι και του κάθε καθηγητή. Στο τέλος ανταλλάξαμε ένα συναίσθημα στην ομάδα μας για το πως βιώσαμε όλο αυτό, και το κύριο συναίσθημα ήταν ο προβληματισμός, η προσαρμογή και η επιβίωση σε εισαγωγικά σε όλη αυτή την περίοδο.

Ομάδα 8: Συζητήσαμε διάφορα θέματα, υπήρξε διχογνωμία, για κάποιους η εκπαίδευση ήταν πιο άνετη, υπήρξε επικοινωνία με τους καθηγητές, αλλά και η άποψη ότι χάνεται η προσωπική επαφή και γίνεται πολύ ψυχρά και χωρίς διάδραση. Αναφέρθηκε ότι είναι χρήσιμο στο μέλλον να διατηρηθεί το e-class. Κάποιοι υποστήριξαν ότι πήγαινε καλά το μάθημα όπως γινόταν, αλλά έλειπε η ζωντάνια που έχει η δια ζώσης εκπαίδευση. Έγινε εκτενής συζήτηση για τις κάμερες στην τάξη, για λόγους προσωπικών δεδομένων από την μία υποστηρίχθηκε ότι το μάθημα δεν θα είχε την ενέργεια που έχει τώρα, αν υπήρχε παρακολούθηση από πρόσωπα που μπορεί να μην είναι μαθητές της τάξης. Από την άλλη, υποστηρίχθηκε και η άποψη ότι οι κάμερες στην τάξη δεν κάτι τόσο κακό, μας το επιβάλλουν οι συνθήκες και καλούμαστε να το δοκιμάσουμε, για να γίνει πιο ποιοτικό το μάθημα και να υπάρχει έλεγχος από εξωτερικούς παρατηρητές του.

Ομάδα 9: Η ομάδα αφοσιώθηκε περισσότερο στα προβλήματα της εξ αποστάσεως. Αναφέρθηκε (από μαθήτριά) το ζήτημα της παραβίασης των εργασιακών δικαιωμάτων των εκπαιδευτικών γιατί δεν τηρήθηκε το ωράριό τους, από την άλλη η επαφή με τους μαθητές ήταν πολύ καλή ευκαιρία για να έρθουν κοντύτερα. Αναφέρθηκαν τα τεχνικά προβλήματα και ο αποκλεισμός από παιδιά που δεν είχαν τα μέσα ή τη δυνατότητα επικοινωνίας με το σχολείο και τους καθηγητές τους και ότι δεν υπήρχε ωράριο – πρόγραμμα. Οι ντροπαλοί μαθητές κάποιοι είπαν ότι είχαν συμμετοχή και κάποιοι όχι. Συζητήθηκε και η άποψη ότι θα έπρεπε να είναι υποχρεωτική η εξ αποστάσεως, υπήρξε διχογνωμία. Έγινε ιδιαίτερος λόγος για τους ξενώνες – τις δομές φιλοξενίας μεταναστών και προσφύγων και γενικότερα για την απώλεια που ένοιωσαν πολλά παιδιά από την «παρέα της μάθησης».

Ομάδα 10: Έγινε αναφορά στα πλεονεκτήματα της εξ αποστάσεως: Στενή σχέση με τους καθηγητές που στην τάξη τους πιθανά να μην υπήρχαν, το ότι μπορούσαν να δείξουν βίντεο κλπ που στην τάξη ορισμένες φορές δεν έχουν τον κατάλληλο εξοπλισμό. Και σε μειονεκτήματα: οι μεγαλύτεροι καθηγητές δυσκολεύτηκαν πολύ στις πρώτες μέρες, κάτι που σιγά σιγά εξομαλύνθηκε, το σύστημα κολλούσε πολύ, πέταγε έξω κάποιους μαθητές. Η συμμετοχή των μαθητών ήταν μικρότερη του αναμενόμενου. «Υπήρξε φορά που είμασταν μόνο 2 παιδιά σε μάθημα» (λυκείου). Ως προς τη σύγκρουση σύγχρονης και ασύγχρονης η δεύτερη λειτούργησε λιγότερο από ότι θα μπορούσε, πιο ενδιαφέρουσα ήταν η σύγχρονη εκπαίδευση, δυστυχώς κάποιοι καθηγητές δεν βάζανε ασκήσεις στο e-class. Στο τελευταίο κομμάτι της συζήτησης κουβεντιάσαμε αρκετά για τις κάμερες, ίσως περιορίζεται ο αυθορμητισμός των μαθητών, με την κάμερα, αλλά αφού κάποιοι μένουν σπίτι, κάτι χρειάζονται και αυτοί για να παρακολουθούν το μάθημα. Θα πρέπει να υπάρξει κάποια πρόβλεψη για αυτούς.

Παρεμβάσεις ακόμη έγιναν:

Μαθητής από Κοζάνη: Όλη αυτή η διαδικασία στις εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην οποία κληθήκαμε εξ ανάγκης να μετάσχουμε, μας οδήγησε στο να χτίσουμε αντανακλαστικά και να επενδύσουμε σε ικανότητες που δεν μπορούσαμε να φανταστούμε ότι έχουμε. Το διαδίκτυο που το χειριζόμαστε για το φλερτ και τις λοιπές επικοινωνίες, τώρα αρχίσαμε να το χειριζόμαστε για παραγωγικούς σκοπούς, μπήκαμε σε ένα δημιουργικό κλίμα. Μια ομάδα μαθητών από όλη την Ελλάδα ξεκινήσαμε μία πρωτοβουλία (<https://changetheworldgr.blogspot.com/>) με στόχο να ακούγεται η φωνή των νέων.

Μαθητής από Θεσσαλονίκη: έθεσε δημόσια τον προβληματισμό για εκπαιδευτικούς που προχωρούν πολύ γρήγορα την παράδοση και βάζουν ασκήσεις χωρίς να εξηγούν στα παιδιά τι γίνεται, με αποτέλεσμα να προκαλεί αντιδράσεις σε μαθητές που δεν θέλουν να κάνουν εργασίες.

Εκπαιδευτικός από τα Ιωάννινα υποστήριξε ότι ο μέσος όρος των μαθητών δεν είναι το σημερινό δείγμα αυτών που συμμετέχουν στη συζήτηση. Χρειάζεται να βρεθούν τρόποι να προσεγγιστούν και οι άλλοι. Ως προς τους εσωστρεφείς μαθητές, υπήρξαν πράγματι περιπτώσεις που ήταν πιο συμμετοχικοί και ήταν ευκαιρία για τους εκπαιδευτικούς να τους γνωρίσουν καλύτερα. «Οι εκπαιδευτικοί δεν είμασταν όλοι τόσο δεκτικοί» ανέφερε. Επίσης διαπιστώθηκε η σταδιακή μείωση της συμμετοχής και αντικατάσταση του σχολείου από το φροντιστήριο, με απαξίωση του σχολείου.

Τέλος εκπαιδευτικός επεσήμανε ότι τα παιδιά ήταν περισσότερο έτοιμα από πλευρά της χρήσης της τεχνολογίας. Χρειάζεται να κάνουμε restart στην υιοθέτηση των ψηφιακών εργαλείων. Να το αποδεχθούμε. Να ξέρουν όλοι οι καθηγητές, να χρησιμοποιήσουμε τη νέα τεχνολογία, η ζωή μας την έχει, χρειάζεται να μπει μέσα στο σχολικό σύστημα. Να μη την φοβηθούμε.

Κλείνοντας τη συζήτηση η Μαρία Ζωγραφάκη τόνισε ότι διάλογος και διαφωνία είναι απαραίτητο να περιλαμβάνονται στην εκπαίδευση. Η φρεσκάδα της επικοινωνίας πρέπει να μείνει ζωντανή σε όλες τις κοινότητες και χρειάζεται όλοι και όλες να συνεισφέρουμε σε αυτό.

2. Ευρήματα των δελτίων αξιολόγησης της διαδικτυακής συζήτησης

Συμπληρώθηκαν **53 φόρμες αξιολόγησης**.

Ο μέσος όρος των απαντήσεων στην κλίμακα 1 – 5 (πολύ λίγο ως πάρα πολύ) ήταν:

Πόσο σου άρεσε ο τρόπος με τον οποίο ήταν οργανωμένη η σημερινή συζήτηση; **4.6**

Πόσο ικανοποιημένος/η έμεινες από το περιεχόμενο της συζήτησης **4.5**

Πόσο σου άρεσε το Α' μέρος: Εισαγωγική συζήτηση στο πάνελ;	4.3
Το Β' μέρος και η συζήτηση σε μικρές ομάδες;	4.7
Και το Γ' και τελευταίο μέρος που συζητήσαμε σε ολομέλεια;	4.4

Παρακάτω γίνεται μία συνοπτική αποτύπωση των απαντήσεων στα ερωτήματα που τέθηκαν.

Στο ερώτημα: «**Ποιο από τα θέματα που συζητήθηκαν είναι κατά τη γνώμη σου σημαντικό και πρέπει να αναφερθεί οπωσδήποτε στην έκθεση που θα ετοιμασθεί για τη σημερινή συζήτηση;**» αναφέρθηκαν ιδιαίτερα:

Η εκτίμηση της αξίας του σχολείου μέσα από αυτή την εμπειρία / το γεγονός ότι τα παιδιά, μετά το πρώτο «μούδιασμα» και τις αρχικές μικρές τεχνικές δυσκολίες, γρήγορα προσαρμόστηκαν και χάρηκαν να χρησιμοποιήσουν το διαδίκτυο για τη μάθηση, πέρα από τα social media και το φλερτ, αφού τεχνολογικά ήταν σε μεγαλύτερη ετοιμότητα από τους καθηγητές τους / οι δυσκολίες που αντιμετώπισαν ορισμένοι εκπαιδευτικοί και οι προσπάθειες που κατέβαλαν / η δημιουργική εμπλοκή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία και το γεγονός ότι όλοι, μαθητές και εκπαιδευτικοί, έγιναν πιο ευρηματικοί / οι δυνατότητες που δόθηκαν στην επικοινωνία και συνεργασία καθηγητών – μαθητών, αλλά και η ανάγκη που διαπίστωσαν για τη ζωντανή τους σχέση, συναισθηματική επαφή και αλληλεπίδραση στην τάξη / ο όγκος μαθημάτων που κάποιοι καθηγητές έβαζαν στην ασύγχρονη εκπαίδευση με απαιτητικές προθεσμίες που προκαλούσαν πίεση και άγχος / το γεγονός ότι κάποια παιδιά δεν είχαν δυνατότητα συμμετοχής λόγω οικονομικών δυσκολιών ή συνθηκών ζωής (πρόσφυγες, μειονότητες, κ.α.) / οι ευκαιρίες που είχαν τα ντροπαλά παιδιά να κάνουν ερωτήσεις / γενικά η υποχρέωση παροχής ίσων ευκαιριών σε όλα τα παιδιά / η βαρεμάρα της επαφής μέσω των «οθονών» / το φροντιστήριο και πώς λειτούργησε ανταγωνιστικά και στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση / το αναντικατάστατο της κανονικής φυσικής επαφής και σχέσης εκπαιδευτικών – μαθητών στο σχολείο από την επικοινωνία μέσω οθόνης / ο προβληματισμός για το πώς θα αξιοποιηθεί αυτή η εμπειρία προωθητικά για την εκπαίδευση στην Ελλάδα, τι θα κρατήσουμε από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση και τη χρήση των νέων τεχνολογιών, αξιολογώντας και το τι πήγε και τι δεν πήγε καλά / οι κάμερες στην φυσική τάξη και η προστασία της ενέργειας και του κλίματος του μαθήματος από την προτεινόμενη χρήση τους.

Στο ερώτημα «**Τι σου άρεσε περισσότερο από τη σημερινή συνάντηση;**» αναφέρθηκαν η γνωριμία και επικοινωνία με παιδιά από άλλες περιοχές και συνθήκες, η πολυφωνία, ο πλουραλισμός απόψεων, το μοίρασμα της εμπειρίας, η αλληλεπίδραση, η αμεσότητα, οι εμπειρίες και ο τρόπος οργάνωσης διαφορετικών περιοχών της χώρας, το γεγονός ότι οι μαθητές / μαθήτριες είχαν τον πρώτο λόγο, ο διάλογος και σε αμφιλεγόμενα θέματα, η

ωριμότητα και αμεσότητα των παιδιών και ο θαρραλέος τρόπος με τον οποίο παρουσίασαν τις απόψεις τους -αν και όπως αναφέρθηκε δεν ήταν ο "μέσος όρος" μαθητών-, η συζήτηση σε μικρές ομάδες, το γεγονός ότι ο καθένας είπε τη γνώμη του και ότι ακούστηκαν πολλές απόψεις και έγινε μια καλή αξιολόγηση της εμπειρίας της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Στο ερώτημα «**Τι νομίζεις ότι θα μπορούσε να ήταν καλύτερο στη σημερινή συνάντηση;**» αναφέρθηκε στις περισσότερες απαντήσεις ότι χρειαζόταν περισσότερος χρόνος στις μικρές ομάδες (δεν αρκούσαν τα 25 λεπτά που δόθηκαν) και ενδεχομένως μεγαλύτερη διάρκεια στη συνάντηση, ώστε να μιλήσουν όσο μπορούν περισσότερα παιδιά, να ακουστούν και παιδιά με αναπηρίες και να διατυπωθούν προτάσεις αξιοποίησης της εξ αποστάσεως για την ενσωμάτωση των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες και των αλλοδαπών μαθητών που δεν γνωρίζουν την γλώσσα για να επικοινωνήσουν. Συνολικά πάντως τα κριτικά σχόλια ήταν πολύ θετικά και εκφράστηκε έντονα η επιθυμία επανάληψης μιας τέτοιας συζήτησης με θέματα σχετικά με την εκπαίδευση και τις σύγχρονες προκλήσεις της.

Στην τελευταία ερώτηση «**Ποιο θέμα θα πρότεινες να είναι το επόμενο με το οποίο θα ασχοληθεί η ΠΡΩΤΑ.12;**», υπάρχουν πολλοί/ες (26) πρότειναν να γίνει συζήτηση με θέμα τις κάμερες στην τάξη / στο μάθημα / τη χρήση τους στην εκπαίδευση και την προστασία των δικαιωμάτων μαθητών-καθηγητών και της ποιότητας του μαθήματος.

Ακόμη προτάθηκαν ως θέματα:

- Τι κρατάμε από την εξ αποστάσεως στο κανονικό σχολείο;
- επιστροφή στην τάξη μετά την τηλεεκπαίδευση
- να γίνει υποχρεωτική η εξ αποστάσεως αν χρειαστεί να ξανακλείσουν τα σχολεία;
- σχέσεις μαθητών – καθηγητών: τι μάθαμε από την εξ αποστάσεως;
- μαθητικές κοινότητες
- "τι θα άλλαζα στο σχολείο"
- υπάρχει χώρος και χρόνος για τη δημιουργικότητα στο σχολείο;
- η ενσωμάτωση όλων των μαθητών / μαθητριών στην εκπαιδευτική διαδικασία
- περιβαλλοντικές δράσεις
- οργάνωση των μαθημάτων
- εξετάσεις και τράπεζα θεμάτων
- το άνοιγμα της εκπαίδευσης σε μαθητές που είναι αρνητικοί: τι θέλουν και τι μπορεί να τους κινητοποιεί;
- σκέψεις μαθητών για τις κατευθύνσεις, τις σχολές, τα πανεπιστήμια και την αγορά εργασίας
- διάλογος με γονείς
- εκπαιδευτικοί και μαθητές 24 ώρες τη μέρα
- η δημόσια εκπαίδευση κινδυνεύει.